

ИСТРАЖИВАЊЕ ЈЕЗИКА У МАСОВНИМ МЕДИЈИМА*

МИРЈАНА ЈОЦИЋ

Филозофски факултет, Нови Сад

UDK 808.61/62:654.1
Изворни научни рад

1. Новине, а нарочито радио и телевизија данас су код нас најраспрострањенији медији масовног комуницирања. Њихова деловност, успешност у комуницирању, умногоме зависи од језика којим се, као основним средством преношења поруке, служе. Ти медији, опет, знатно утичу (а) на особине и развој језика којим се служе и (б) на говорно-језичку културу и понашање читалаца, гледалаца и слушалаца.

Сваки од наведена три медија има и свој сопствени, невербални код. У новинама је то графичко-техничка опрема: место текста (чланка) у новинама, распоред текстова на одређеној страни, врста прелома, боја, заступљеност и распоред фотографија, распоред наслова, величина и врста слова у наслову, односно у тексту итд. Радио и телевизија су развили и развијају и своје особене кодове, »језике«. »Ти језици су средства помоћу којих покретне слике и жива реч привлаче и држе нашу пажњу.«¹ Баш с обзиром на те невербалне карактеристике разликује се и радио од телевизије, као што се радио и телевизија разликују од новина. За сврсисходну говорно-језичку организацију поруке веома су битне те специфично медијске, невербалне карактеристике сваког од медија, а управо то се у анализи језика заборавља или занемарује. У зависности од типа медијских карактеристика јављају се и различити типови говорно-језичког израза, различите употребе језика. И унутар свакога медија јављају се, опет, с обзиром на различите садржине и типове порука, различите употребе језика.

Постоје, дакле, неке заједничке карактеристике новина, радија и телевизије као медија масовних комуникација, и заједничке карактеристике тих медија с обзиром на употребу језика као средства

* Овај рад је саопштен на научном скупу »Стање и проблеми научноистраживачког рада у области информисања«, који је у организацији Југословенског института за новинарство одржан у Београду 12. и 13. децембра 1985. године.

¹ *Комуникација и језик*, Знаци—Говор—Писмо, Савремена илустрована енциклопедија, Београд, 1968, стр. 146.

комуникације у њима, али постоје и значајне разлике и с обзиром на једно и с обзиром на друго, које још нису довољно уочене, испитане и описане.

1.1. Са становишта позиције у комуницирању заједничко је за сва три ова медија да су посредници у комуницирању порука. Сва три медија имају заједнички циљ (што је и циљ сваке комуникације): пренети поруку брзо, тачно и ефикасно, односно тако да је они којима је упућена приме, схвате и разумеју.

Просторна дистанца као ограничавајући фактор, па дакле и једна од објективних разлика међу наведена три медија, јавља се код штампе, а нема ограничавајућу улогу код радија и телевизије: информације се путем радија и телевизије могу једновремено примати и у најближим и у најудаљенијим крајевима, што са новинама није случај.

У погледу временске дистанце — брзине у преношењу информација — предност је, опет, на страни радија и телевизије, који су знатно бржи од штампе, а радио је, опет, нешто мало бржи од телевизије. За избор и језичку структуру информације сваког од ових медија и тај податак је, наравно, релевантан.

Масовност аудиторијума је заједничка особина иманентна основној намени и новина и радија и телевизије: сваки од ових медија обраћа се имагинарном мноштву појединаца. Међутим, аудиторијум електронских медија потенцијално је масовнији од аудиторијума штампаног медија: природа штампаног текста захтева писмену публику, те су неписмени елиминисани као корисници новина; публика радија и телевизије могу бити и писмени и неписмени, што је велика предност за ове медије, али и околност која посебно обавезује када је у питању структура и језичка организација њихових порука.

У комуникацији путем новина, радија и телевизије не постоји могућност непосредног комуницирања, праве интеракције пошиљача и примача поруке, расправе, појашњавања, услед чега може доћи до псеудокомуницирања. У погледу разумевања поруке која се комуницира новине су у предности: написаном тексту читалац се може вратити, поново га читати, о њему дуже размишљати, разјашњавати га, потражити додатна објашњења; изговорена порука теже се прецизно и значењски потпуно перципира, запамћује и разумева, и њено схватање у већој мери зависи од тренутне ситуације и неких психосоцијалних и социокултурних особина личности којима је упућена.

Новине као медиј не располажу, како је речено, великим невербалним репертоаром. Језик, и то његов писани облик, њихово је основно средство преношења порука.

Медијски језик радија чине три различите врсте грађе: говор, звучни симболи (укључујући музику, природне звуке и електронске звуке) и тишина. При том је најважнија и основна грађа говор. Али,

на радију се говор мора употребљавати на посебан начин. »Упрошћавање је неопходно, јер апстрактне фразе које у нас не изазивају никакву визуелну слику, обично теже да на радију губе упечатљивост. (...) Ако говорном речју треба држати слушаочеву пажњу потребна је разноликост у висини, темпу и боји гласа...«²

Језик телевизије као медија веома је сложен: поред система звучних симбола — гласовних и музичких система, битан је систем визуелних симбола — слика и разних графичких знакова, слова и сл. Моћ телевизије умногоме се и заснива на тој комплексности аудитивних и визуелних комуникативних симбола који у процесу комуникације скупљају једновременно више човекових чула.

1.1.2. Једна, дакле, од основних сличности, а уједно и битна разлика међу три посматрана медија јесте баш у домену језика (у лингвистичком смислу његовог значења) и његове употребе: сва три медија користе се језиком као средством комуникације. У новинама и на радију то је основно средство, на телевизији је једно од средстава. Док се новине користе искључиво писаном формом језика, радио и телевизија се користе *говором* (као обликом звучне реализације језика) — радио искључиво говором, а телевизија, спорадично, и писаним типом језика (субтитлови уз филмове, називи производа, наслови емисија, основни подаци о учесницима у емисији, итд.).

Погодна околност за новине јесте што се писани тип језика и његова правила организовано и масовно уче, пре свега у школи, а предност, неупоредиво већа, радија и телевизије у том погледу јесте што за разумевање говорног типа језика није неопходно неко посебно, организовано учење.

Говор на радију и на телевизији остварује се као: читање написаног текста; говорење (напамет наученог) написаног текста; неприпремљен, односно претходно ненаписан говор итд. Писани текст чини, дакле, основу за говорну реализацију, али слушаоци-гледаоци³ нису у директном контакту са писаним језиком, као у новинама, него са говором. У оквиру свакога од наведених типова говора на радију и на телевизији, могу се јавити различити облици говорне комуникације, с обзиром на број учесника у емисији и на врсту емисије: *монолошки тип* (говор спикера, коментатора, водитеља); *дијалошки тип* (интервјуи или разговори удвоје); *говор-разговор у групи* (организоване или непосредно вођене дискусије и разговори). За разлику од новина, радио и телевизија морају водити рачуна о усклађености говора, звучних симбола и тишине (код радија) и говора, слике и звучних симбола (код телевизије). При томе је код телевизије вербални елеменат одређен визуелним, што је предност над радиом, али предност која у знатној мери диктира и избор језичких

² Ibidem, стр. 254.

³ Термин се употребљава да означи слушаоце радија и слушаоце и гледаоце телевизије.

средстава. Новине су у овом смислу у неутрално-позитивној ситуацији, јер се не распињу да »превазиђу јаз између слике и језика«.⁴

1. 1. 3. И новине и радио и телевизија имају унутрашње границе на низ различитих говорно-језичких варијетета, подтипова, односно стилова, у зависности од садржаја, односно типа информације, рубрике или емисије: језик информативно-политичких емисија или написа разликује се од језика емисије или написа из културе и уметности, а овај од језика емисија — посебно преноса — или написа спортског карактера, а овај опет од ЕПП емисија или малих огласа и реклама у новинама итд. Не постоји, дакле, с обзиром на употребу, јединствен језик средстава масовних комуникација, нити истоврсност у оквиру језика сваког од посматрана три медија.

1. 2. И новине и радио и телевизија успели су да се својим језиком наметну огромном броју читалаца, слушаалаца и гледалаца. С обзиром на високофреквентну употребу језика, на масовност публике и проверену моћ утицања на ту публику, језик у овим медијима може се сматрати саставним делом говорно-језичког стандарда. Могло би се рећи да је то једним делом вид стандарда близак свакодневном говору, говору »безбојног просека«,⁵ један вид урбанизованог књижевног односно стандардног језика. Признавши га и третирајући га као део стандарда, лингвисти су се заинтересовали и за особине тога језика (или тих разних типова језика), који разграђује дијалекте, шири, популарише стандардни тип језика, али га и шаблонизира, укалупљује у фразе и клишее. Нешто спорије сазрева свест о томе да је тај језик креативни елеменат који утиче не само на ширење, него и на стварање стандарда.

2. Од свих аспеката те врло сложене ситуације употребе језика као средства комуникације у новинама, на радију и на телевизији, пажњу јавности највише је привлачило управо питање поштовања говорно-језичког стандарда. Интересовање лингвиста за језик у масовним медијима било је, такође, доста дуго мотивисано и испољавано пре свега бригом за граматичку исправност тога језика,⁶ а засновано, углавном, на интуитивним проценама. Велик број језичких (али и других) стручњака повремено се и несистематично окре-

⁴ Раша Попов, *Јаз између слике и речи на телевизији, РТВ теорија и пракса*, Београд, 1978, бр. 11, стр. 148—160.

⁵ Милка Ивић, *Проблем норме у књижевном језику*, Књижевност и језик, Београд, 1965, стр. 13—20.

⁶ Још 1951. године Исидора Секулић, врсни стилиста и познавалац нашег језика, с прекором примећује да »неки наши пријатељи са Радија немају ни велики мар ни велики жар за музику језика, за дикцију, коју по дужности морају неговати (...) А радио-станице су станице чистог и лепог језика и говора; спикери се не узимају, него бирају и избирају«. (И. Секулић, *Произвољна прерада једног имена и даље, Говор и језик*, 1966, стр. 179—180 и 182—3), а угледни хрватски лингвиста Људевит Јонке 1952. године пише »... да језик наших новина не задовољава, да је он још увек пун граматичких и правописних погрешака, које се никако не могу оправдати«, Љ. Јонке, *О језику наших новина*, Језик, бр. 2, Загреб, стр. 50—59.

тао, било у краћим посебним радовима, било успут, у радовима о неким другим језичким темама, језику у масовним медијима са становишта замерки због кршења ортографске или ортоепске норме српскохрватског језика, лексичко-синтаксичких непрецизности и нејасности, употребе (и злоупотребе) страних речи, употребе клише-ираних израза, »калупа« и сл.⁷ Истраживачких радова о језику порука ових медија, а поготово о односу публике према том језику, дуго није било. Међу првима који су се на српскохрватском језичком простору истраживачки позабавили систематским испитивањима говора на радију, били су стручњаци Института за експерименталну фонетику и патологију говора у Београду.⁸

⁷ Нпр. Љ. Јонке, *О језику наших новина*, Језик, Загреб, 1952, бр. 2, стр. 50—59; М. Стевановић, *Радио-телевизија и језик*, Београд, 1964, Наш језик, н. с. књ. XIV, св. 2—3, стр. 150—155; М. Стевановић, *Језик у дневној штампи*, Београд, 1969, Наш језик, н. с., књ. XVII, св. 4, стр. 173—195; Ј. Вуковић, *Језик наше штампе*, Питања савременог књижевног језика, Сарајево, 1969, књ. IX, стр. 148—159; М. Шимундић, *О култури језика и говора на загребачком Радију и Телевизији*, Загреб, 1971, Критика, бр. 17, стр. 225—240; М. Стевановић, *Немарност према језику у дневној штампи*, Београд, 1972—73, Наш језик, н. с. књ. XIX, св. 4—5, стр. 189—203; В. Анић, *Телевизијска ријеч »шоук«*, Загреб, 1974, Језик, XXI, бр. 5, стр. 157—158; М. Пешикан, *Утицај радија, телевизије и других новинарских служби на језичку културу*, Београд, 1976, Наш језик, књ. XXII, св. 1—2, стр. 69—76; М. Дешић, *Тезе р језику на радију и на ТВ*, Београд, РТВ теорија и пракса, бр. 8, 1977, стр. 164—168; М. Стевановић, *Оглед о неким недостацима језика дневне штампе*, Београд, 1977, Наш језик, н. с. књ. XXIII, св. 1—2, стр. 54—64; М. Чуљак, *Да ли је језик на радију и телевизији угрожен?*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1977, бр. 6, стр. 180—187; И. Прањковић, *О говору стикера (и других радника и сарадника) Радио-Загреб*, Загреб, Језик, 1977—78, бр. 5, стр. 148—153; Н. Опачић, *Слушајући програме Радио Загреб*, Загреб, 1977—78, Језик, бр. 5, стр. 153—156; В. Костић, *За виши говорну културу*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1978, бр. 11, стр. 138—147; А. Пецо, *Језичка култура*, Наш језик, Београд, 1979, XXIV/1—2, стр. 63—66; А. Пецо, *Неки проблеми савремене језичке културе*, Наш језик, Београд, 1979, н. с., књ. XXIV, Београд, 1979, XXIV/1—2, стр. 63—66; С. Васић, *Употреба вредност језика*, Наш језик, н. с., Београд, 1979, књ. XXIV, бр. 1—2, стр. 66—68; С. Марковић, *Осврт на употребу зареза у средствима јавног информисања*, Књижевни језик, Сарајево, 1980, бр. 3, стр. 33—41; М. Шипка, *Остваривање књижевнојезичке политике и језичка култура у средствима информисања у Босни и Херцеговини*, Књижевни језик, Сарајево, 1980, бр. 1, стр. 41—49; Ј. Вуковић, *Култура и некултура језика*, Радови, књ. LXX, Сарајево, 1981, књ. 21, стр. 35—43; Ђ. Костић, С. Васић, В. Кнафлич, С. Петер, *Језичка култура у средствима јавног обавештавања*, Актуелна питања наше језичке културе, Београд, 1983, стр. 185—168; *Језички израз у позоришту, на радију и на телевизији*, округли сто, Актуелна питања наше језичке културе, Београд, 1983, стр. 279—301; М. Окука, *Језик и политика*, Сарајево, 1983 (део од 21. до 69. стране); *Језик у савременој комуникацији*, (зборник радова) Центар за марксизам Универзитета у Београду, Београд, 1984, (део радова).

⁸ С. Васић, 1. *Испитивање говора у емисијама Радио-Београда — говор глумца*; 2. *Испитивање говора у емисијама Радио-Београда — говор новинара*; 3. *Испитивање говора у емисијама Радио-Београда — говор књижевника, јавних радника и осталих непрофесионалних учесника на радију*, Институт за експерименталну фонетику и патологију говора, Бео-

Седамдесетих година продрла су и код нас социolingвистичка струјања која су пажњу лингвиста усмерила на језик са становишта употребе апстрактног језичког система и систематског проучавања корелација језичких и друштвених структура. Лингвисти су се подсетили на то да је још у *Тезама прашког лингвистичког кружока* (објављеним 1929. године)⁹ прокламовано становиште да се језику приступа као систему функција и указано на појаву раслојавања језика, у облику тзв. функционалних стилова.¹⁰ Почело се водити рачуна о томе да »масовна комуникација« (...) увелико одражава сложену форму говорног општења и узајамног деловања, као и структурне особености друштва у коме се остварује.¹¹ Новом, сдносно другачијем гледишту на језик и истраживање језика у масовним медијима, допринео је и развој комуникологије¹² у Југославији, као и веома подстицајан рад служби, односно центара за истраживање програма и аудиторијума (у радио-телевизијским кућама у Београду, Загребу, Сарајеву и Новом Саду).¹³ Поред принципијел-

град, 1974 (на основу истраживања обављеног 1958. године); Ђ. Костић, С. Васић, В. Кнафлич, *Језик у емисијама ТВ-дневника*, Београд, 1970; Ђ. Костић, С. Васић, В. Кнафлич, С. Петер, *Анализа говора спикера Радио-телевизије Сарајево*, Институт за фонетику и патологију говора, Београд, 1971; Ђ. Костић, С. Васић, В. Кнафлич, *Испитивање говора у емисијама Радио-Београда и Телевизије-Београд*, — теренска студија, једномесејно посматрање, Институт за фонетику и патологију говора, Београд, 1984; Ђ. Костић, С. Васић, В. Кнафлич, С. Петер, *Анализа говора информативних емисија Радио-телевизије Београд*, Београд, 1977.

⁹ *Тезе прашког лингвистичког кружока*, превод, Трећи програм, Београд, 1975, бр. 25, стр. 497—526.

¹⁰ Веома значајну улогу у представљању и ширењу социolingвистичког приступа на српскохрватском језичком подручју имали су зборници: *Социологија језика*, Трећи програм, Београд, 1973, стр. 109—324; *Језик и друштво*, (ред. Р. Бугарски), Култура, бр. 25, Београд, 1974; *Језик у друштвеној средини*, Зборник радова са конференције »Језик и друштво« (ред. Р. Бугарски, В. Ивир, М. Микеш), Нови Сад, 1976, затим неколико преведених дела: О. Јесперсен, *Чувјечанство, народ и појединац са лингвистичког становишта*, Сарајево, 1970; Ј. А. Фисхман, *Социологија језика*, Сарајево, 1978; В. Бернстајн, *Језик и друштвене класе*, Београд, 1979; Д. Хајмз, *Етнографија комуникације*, Београд, 1980; као и књига новосадског лингвисте М. Радовановића, *Социolingвистика*, Београд, 1979, блок *Марксизам и лингвистика*, у часопису Наше теме, бр. 7—8, Загреб, 1979, стр. 1327—1402. и сл.

¹¹ В. В. Виноградов, *Стилистика и поетика*, Сарајево, 1971, стр. 48.

¹² Уп. нпр. књиге: И. Леандров, *Масовно комуницирање као научна дисциплина*, Београд, 1966; М. М. Маклуан, *Познавање општина човекових продужетака*, Београд, 1971; В. Петров, *Осма сила*, РТВ Београд, Београд, 1971; У. Еко, *Култура информација комуникација*, Београд, 1973; А. Тодоровић, *Социологија масовних комуникација*, Ниш, 1974; Ф. Врег, *Друштвено комуницирање*, Загреб, 1975; Д. Мек Квејл, *Увод у социологију масовних комуникација*, Београд, 1976; Ж. Казнев, *Социологија радио-телевизије*, Београд, 1976; М. Ореч, *Основи система информисања*, Сарајево, 1977; Ф. Цинић, *Масовно комуницирање у савременом свету*, Београд, 1978; Ф. Цинић, *Наука о комуницирању*, Београд, 1978; З. Лековић, *Слобода информација у самоуправљању*, Београд, 1978; Т. Борђевић, *Теорија инфор-*

но-теоријских радова¹⁴ у којима се језику и говору у масовним медијима приступа као целовитој комуникацији — са становишта комуникативности и информативности порука и примерености говорно-језичког израза врсти медија и типу комуникације, укључујући ту и садржај, стил, изговор, гест, мимику, став према слушаоцима итд., појавио се у међувремену поприличан број радова заснованих на конкретном истраживању појединих сегмената језика штампе, радија и телевизије.¹⁵ Однос публике — читалаца, слушаалаца-гле-

мација — теорија масовних комуникација, Београд, 1979; *Лексикон новинарства*, Београд, 1979; М. Пленковић, *Демократизација медија*, Загреб, 1980; М. Нужић, *Систем информисања у СФРЈ*, Сарајево, 1981; Ђ. Поповић, *Радио у Војводини*, Нови Сад, 1985.

¹³ О посебном интересовању и бризи за језик РТВ центара у Београду (нарочито) и у Новом Саду види у радовима: М. Савићевић, *Рад на унапређењу говора и језика Радио-телевизије Београд*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1978, бр. 10, стр. 170—179; Ђ. Поповић, *У прилог политици неговања и унапређивања језика Радија и Телевизије Нови Сад*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1981, бр. 22, стр. 188—200.

¹⁴ Види радове: Р. Јакобсон, *Лингвистика и теорија комуникације и Лингвистика и поетика*, поглавља у књизи *Лингвистика и поетика*, (превод), Београд, 1966; Ж. Танић, *Изучавање масовних комуникација*, Новинарство, Београд, 1965, бр. 1; М. Илић, *Комуникација и језик*, Трећи програм, Београд, 1972, стр. 43—60; И. Шкарић, *Телевизија од синтетичког гласа до разговора*, ВИТ, Загреб, 1972, бр. 8/9; Г. Дорфлес, *Карактеристике ТВ језика*, ВИТ, Загреб, 1972, бр. 8/9, стр. 83—91; Д. Јовић, *О мерењу информације поетског текста*, Лингвистичка истраживања, Трећи програм, Београд, 1975, бр. 25, под. VII, стр. 433—447; Д. Шкиљан, *Језик и говор у процесу комуникације*, Трећи програм, Београд, 1975, стр. 399—414; М. Јоцић, *О језику као средству комуницирања на радију и на телевизији*, Језик у друштвеној средини. Зборник радова са конференције »Језик и друштво« (ред. Р. Бугарски, В. Ивић, М. Милеши), Нови Сад, 1976; М. Младенов, *Вишезначност у новинарском језику радија и телевизије*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1976, бр. 3, стр. 199—203; Ђ. Костић, *Питање језика телевизије*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1976, бр. 4, стр. 135—141; Ђ. Дорфлес, *Болест језика у средствима масовне комуникације*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1977, бр. 6, стр. 188—192; Ђ. Костић, *Језичка ограничења и језичке слободе*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1978, бр. 5, стр. 133—140; Ђ. Стојичић, *Одговорност и улога радија и телевизије у неговању и развоју језика*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1978, бр. 10, стр. 180—186; Р. Попов, *Јаз између слике и речи на телевизији*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1978, бр. 11, стр. 148—160; Б. Вулетић, *Граматика говора* (одељење 1, 2, 3), Загреб, 1980; И. Шкарић, *У потрази за изгубљеним говором*, Загреб, 1982; М. Митровић, *О језику на радију и на телевизији*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1982, бр. 29, стр. 147—152.

¹⁵ Нпр. И. Гришкат, *Наслови — посебна категорија писане речи*, Наш језик, Београд, 1967, књ. XVI, св. 4, стр. 217—235; Ђ. Костић, С. Васић, В. Кнафлић, *Језик у емисијама ТВ дневника*, Резултати истраживања програма, Београд, 1970, бр. 15, Одељење за студиј програма РТ Београд; А. Тетарић, *Праћење и разумевање ТВ програма*, Сарајево, 1973, РТВ Сарајево, Служба за истраживања и студиј програма, (шапирографисан материјал); И. Чоловић, *Увод у анализу новинских тужбалица*, Култура, Београд, 1974, бр. 25, стр. 168—178; Д. Крстић, С. Васић, П. Плавшић, *Језик ТВ-информације*, (рад у рукопису), Београд, 1974, Одељење за студиј програма Телевизије Београд; »Грудис«, Група за друштвена истраживања,

далаца, као објективног просудитеља читљивости, разумљивости и информативности порука, према језику у наведеним медијима, ређе

Фреквенцијски речник наслова дневног листа »Дневник«, Нови Сад, 1975 (шапирографисани материјал); *»Грудис«*, Група за друштвена истраживања, *Карактеристике фреквенцијског речника наслова дневног листа »Дневник«*, Језик у друштвеној средини. Зборник радова за конференције »Језик и друштво« (ред. Р. Бугарски, В. Ивир, М. Микеш), Нови Сад, 1976; Н. Замуровић, *О новинским насловима*, Прилози проучавању језика, Нови Сад, 1976, бр. 12, стр. 67—85; С. Ристић, *Фонијатријско-медицински аспект гласа и говора ТВ и радио-спикера*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1976; бр. 4, стр. 142—147; М. Младенов, *Језичка мода у јавној речи*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1977, бр. 8, стр. 157—163; Д. Мршевић-Радовић, *Неке фразеолошке особености спортског језика*, Наш језик, Београд, 1978, књ. XXIII, бр. 3—4, стр. 121—129; П. Плавшић, *Лексичке и семантичке анализе фреквенцијских речника ТВ дневника и ТВ драме*, зборник Компјутерска обрада лингвистичких података, Сарајево, 1978, стр. 275—285; С. Савић, *Говор у преносу фудбалске утакмице преко радија и телевизије: упоредна анализа*, Годишњак Савеза друштава за примењену лингвистику, Нови Сад, 1978, бр. 2, стр. 143—154; С. Плавшић, *Психолингвистичка анализа дневника ТВ Београд*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1979, бр. 14, стр. 67—77; Б. Милићевић, *Језик и облици изражавања у Трећем програму Радио-Сарајева*, Трећи програм Радио-Сарајева, Сарајево, 1979, стр. 61—83; М. Јоцић, *Друштвено-културна средина као фактор приближавања и креативности у језику*, Симпозијум Констрактивна језичка истраживања, Нови Сад, 1980, стр. 267—276; М. Младенов, *Новинарска стилистика*, Београд, 1980; Д. Шкиљан, *Лингвистичко и социолингвистичко истраживање текста »Вечерњег листа«*, »Вјесник«, Загреб, 1980; В. Васић, Ц. Чујић, Д. Ивковић, П. Степанов, В. Шкорић, С. Штолба, *Лингвостилистичка обележја наслова*, Прилози проучавању језика, Нови Сад, 1980, књ. 16; М. Риђановић, *Један лингвистички поглед на језик наше економске пропаганде*, Саветовање о ЕП програмима РТВ центара ЈРТ, Дубровник, 6. и 7. XI 1980; Г. Вуковић, *Неке особености језика штампаних реклама*, Јазикот во јавната комуникација, Скопје, 1981, стр. 56—62; М. Јоцић, Д. Петровић, Љ. Суботић, *Комуникацијске и говорно-језичке карактеристике ТВ дневника Телевизије Нови Сад на српскохрватском језику*, Нови Сад, 1982, РТНС ОИПА, Извештаји и студије бр. 14; Ј. Турчан, И. Ланц, Ј. Молнар-Чикоч, А. Михаљ, *Комуникацијске и говорно-језичке карактеристике ТВ дневника Телевизије Нови Сад на мађарском језику*, Нови Сад, 1982; РТНС, ОИПА, Извештаји и студије бр. 13; Ј. Турчан, М. Тир, А. Марић, М. Дудок, *Говорне и језичке карактеристике неких емисија Радио Новог Сада и Телевизије Нови Сад на словачком језику*, Нови Сад, 1983, РТНС ОИПА, Извештаји и студије, бр. 4; Ђ. Костић, С. Васић, В. Кнафлич, С. Петер, *Језичка култура у средствима јавног обавештавања*, Књижевни језик, Сарајево, 1982, бр. 11/4, стр. 215—218; В. Петровић, *О фразеолошким изразима у језику дневне штампе*, (необјављен магистарски рад одбрањен на Филозофском факултету у Београду 1984); М. Јоцић, *Комуникацијске и стилско-језичке особине телевизијског дневника*, Телевизија виђена очима истраживача, Зборник истраживања о програму Телевизије Нови Сад, 1985, стр. 233—261; В. Васић, *Како се обраћамо и како говоримо деци*, Телевизија виђена очима истраживача, Зборник истраживања о програму Телевизије Нови Сад, 1985, стр. 282—294; Д. Шкиљан, *Језичке карактеристике политичког исказа*, Загреб, 1985 (шапирографисани материјал Центра за идејно-теоријски рад ГК СКХ и Одсека за опћу лингвистику и оријенталне студије ФФ Загреб); И. Антонић, *Говорни језик у радио преносу фудбалске утакмице*, Прилози проучавању језика, Нови Сад, 1985, бр. 21, стр. 131—142, и сл.

је (колико је нама познато) био предмет посебних истраживања и радова.¹⁶

У већини новијих радова (наведених међу радовима у фусноти 14) који се баве истраживањем језика у масовним медијима, проблем стандарда, говорно-језичке норме, поставља се у новом светлу: одступање од стандарда најчешће умањује комуникацијске ефекте односно језичка правилност доприноси и разумљивости, па, дакле, и информативности порука. Како је, иначе, »лингвиста истраживач свих језичких појава без обзира на исправност«,¹⁷ а постизање правилности, односно приступање нормирању језика, захтева савештност о употреби и детаљан опис тога језика у свим сферама и на свим нивоима комуникације, за лингвистику су што детаљнија истраживања језика у новинама, на радију и на телевизији неопходна.

Данас се свестрано истраживање језика у масовним медијима не може замислити без узимања у обзир и својстава медија који се језиком као средством изражавања служе, и примерености тога језика типу медија односно комуникације и комуникационих садржаја, као и очекивања, ставова и захтева публике у односу на језик и говор медијских порука. Јасно је да то подразумева интердисциплинарност у приступу и методологији истраживања језика у масовним медијима.

A STUDY OF THE LANGUAGE OF THE MASS MEDIA

Summary

Starting out from the fact that newspapers, and particularly radio and television are today the most widespread media of mass communication, and that their effectiveness and success in communication depends to a great extent on the language which they use as their basic means of message communication, thereby influencing greatly the features and development of speech and speech culture and behaviour of readers, viewers and listeners, a study is made of the position and characteristics of the language of each of these media. A chronological, thematic and methodological systematization and commentary is made of the interests and studies of linguists and other scholars (in Serbocroatian) on language in newspapers, on radio and television.

¹⁶ Види нпр. радове: М. Јоцић, *Однос слушаца-гледалаца према говору и језику на радију и на телевизији*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1978, бр. 12, стр. 226—232; И. Шкарић, *Говор телевизијских дневника у огледалу публике*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1979, бр. 16, стр. 105—115; Д. Шкиљан, *Испитивање језика и говора »Вечерњег листа« и односа читалаца према њему*, Лингвистичко истраживање »Вечерњег листа«, »Вјесник«, Загреб, 1980; П. Плавшић, *Млади о говору и језику водитеља РТВ*, РТВ теорија и пракса, Београд, 1982, бр. 26—27, стр. 199—204; Д. Шкиљан, *Политички исказ и његови примаоци*, Загреб, 1985, (шапирографисани материјал Центра за идејно-теоријски рад ГК СКХ и Одсјека за опћу лингвистику и оријенталне студије ФФ Загреб).

¹⁷ Р. Каличић, *Нормирање књижевног језика као лингвистички задатак*, Језик, Загреб, 1963/4, годиште XI, бр. 1.